

Specialpedagogisk forskning

Gunilla Lindqvist

Lärare och specialpedagog

Docent och lektor i pedagogik,
inriktning specialpedagogik

Högskolan Dalarna

Uppsala universitet

2019

Disposition

- Historiska perspektiv på forskningsfältet
- Svårigheter med forskningsfältet
- Forskningsfältet idag
 - a) Vilka strömningar ser vi, vilka behov uttrycks?
 - b) Speciella kunskaper och stöd för inkludering?
 - c) Pedagogiska yrkesgruppers syn på- och möjligheter att möta olikhet. Ett urval av studier.

Historiska perspektiv på forskningsfältet

Specialpedagogiken vilar på en medicinsk och psykologisk forskningstradition

Exempel

- Stanford-Binetskalan (1908) IQ
- Differentialpedagogiken 1920-1940-talet
- Rasbiologin (Statens institut för rasbiologi, Uppsala 1922-1958)
- Ordblindhet, 1896 dr Pringle Morgan, British Medical Journal "congenital word-blindness".

Historiska perspektiv- specialpedagogikens framväxt i Sverige

- Gadelius (1813) *Galenskap* (psykiatri)
- Den första professuren i pedagogik 1910, Bertil Hammer, Uppsala universitet (psykologi)
- Karl-Gustaf Stukát, professor i praktisk pedagogik med specialpedagogik, 1965
- Den första professorn i specialpedagogik 1983 Ingemar Emanuelsson, Göteborgs universitet (mer samhällsinriktad)

Historiska perspektiv på forskningsfältet

- 1969 års läroplan (influenser från bl.a. USA)
- SIA-utredningen (SOU 1974:53)
- 1970-1980-tal samhällsstudier, sociologi
- 1990-tal ökning av diagnoser (ekonomiskt klimat, neddragningar i skolan)
- Forskning och skolans uppdrag förändras utifrån ideologiska och politiska ställningstaganden, samhällsklimat och samhällsutveckling
- 2000-talet ex. Gillberg vs Kärfve

Svårigheter med forskningsfältet

- Svårt att påvisa "effekter" av (special)pedagogiska lösningar och yrkesgruppers arbete (synteser av effektforskning)
- Otydlig identitet - diffus och vag teoribildning (Ahlberg, 2007)
- Oreflekterad, dåligt förankrad och vårdslöst övertagande av fragment från andra discipliner (ex. psykologi) utgör hot mot specialpedagogisk teoribildning (Thomas & Loxley, 2001; Skrtic, 1995).
- Ateoretisk?

Forskningsfältet idag

- Mångvetenskaplig?
- Egen vetenskap?
- Inriktning i pedagogiken?
- Utveckling av begrepp och teorier
- Forskningsöversikter och synteser av meta-analyser kan bidra till kunskapsutveckling och ge förslag på hur kunskapen kan användas i skolan (Nilholm m.fl. Vetenskapsrådet, 2015; Mitchell, 2015).
- Kvalitativ forskning kring vad lärare gör (didaktisk) relaterat till lärandeteorier. "What works?" Hur arbetar läraren för att alla ska nå målen?

Forskningsfältet idag

- Fallstudier där skolans praktik studeras med ett "inifrån-perspektiv". Hur ser yrkesgrupper på arbetet kring elever i behov av särskilt stöd?
- Komparativa studier (ex. Cameron mfl. 2018; Sundqvist, von Ahlefeld Nisser & Ström, 2014)
- Vilket stöd behöver lärare för att klara sitt uppdrag? Hur ser de på speciallärares och specialpedagogens förebyggande och handledande uppdrag? (ex. Gerrbo, 2012; Kotte, 2017)
- "Best-practice" forskning (ex. Lindqvist & Nilholm, 2013)
- Interventionsstudier, ex. Kooperativt lärande och inkludering

Forskningsfältet idag

Iscensättande, aktionsforskningsstudier och fokusgruppssamtal

- Vad kommunikation vill säga: En iscensättande studie om specialpedagogers yrkesroll och kunskapande samtal (von Ahlefeld Nisser, 2009)
- Lärares ledarskap som möjliggörande och begränsande i mötet med 'alla' barn: En deltagarorienterad studie – En deltagarorienterad studie (Olsson, 2016)
- Hur arbetar och tänker läraren kring extra anpassningar och särskilt stöd? *På spaning efter "Superläraren" - om synen på stödinsatser i skolan i relation till visionen om ökad inkludering.* (Sandström, M., Lindqvist, G. & Klang, N., 2017).

Speciella kunskaper eller allmänna kunskaper?

- Särskilda kompetenser krävs för att ge särskilt stöd (Brownell, Sindelar, Kiely, & Danielson, 2010; Kavale, 2007).
- Ett kontinuum från ordinarie undervisning till specialiserad undervisning. Skillnaden handlar i huvudsak om hur strategier och metoder (ex. timing, sekvenser, volym och progression) praktiseras (Norwich och Lewis, 2007).
- *Vad* som undervisas är betydligt viktigare än *vem* som undervisas eftersom alla elever är olika utifrån en rad dimensioner. Lärare måste vara medvetna om detta (Florian, 2008).

Speciella kunskaper för inkludering?

- Speciallärare/specialpedagoger graderar oftare sin egen förmåga att arbeta mot inkludering som högre än deras kollegor (ordinarie lärare) (Buell m.fl., 1999; Sandström, Lindqvist & Klang, 2017).
- Lärare med högre utbildning i specialpedagogik tycks vara mer positiva till inkludering och tror att det är möjligt att möta behoven hos samtliga elever i den reguljära klassen (Hsien, Brown & Bortolli, 2009).
- Studier i USA tyder på att anpassningar utvecklade och utförda av den undervisande läraren i ordinarie klass är av lägre kvalitet och tydlighet än anpassningar genomförda av specialutbildade lärare (Kurth & Keegan, 2012).

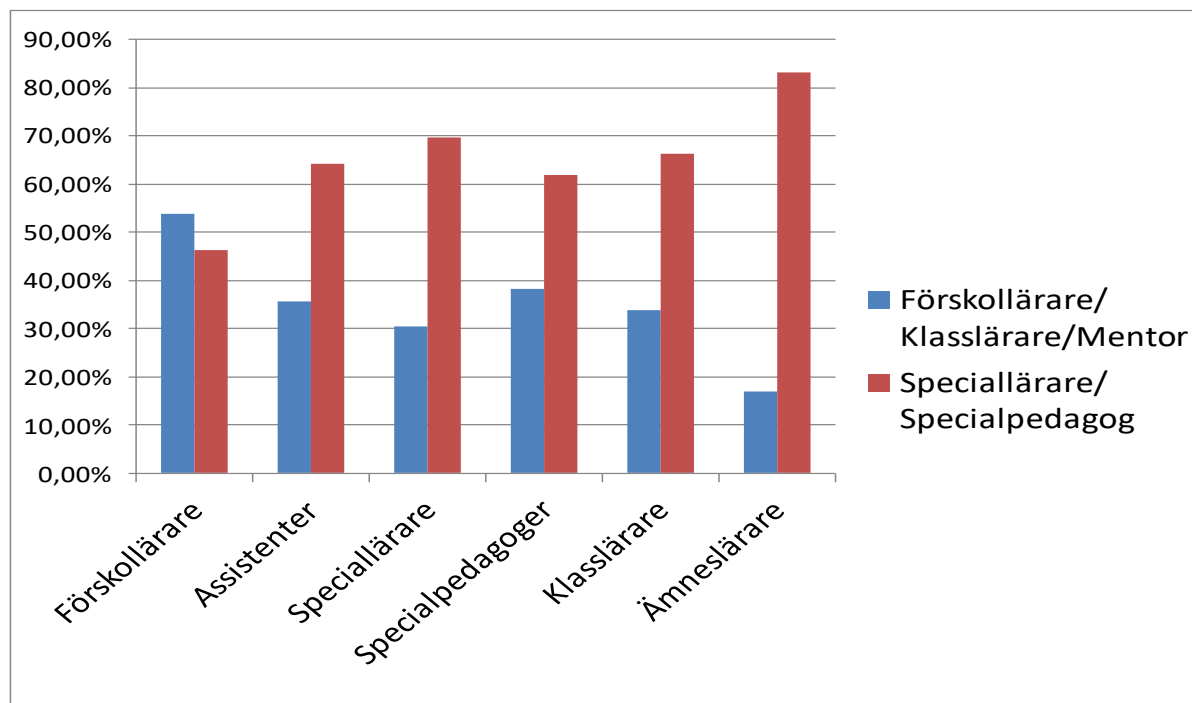
Vad krävs?

- Skickliga lärare (Parsons & Vaughn, 2013).
- Mycket stöd (Nilholm & Alm, 2010; McLeskey, Waldron & Redd, 2014; Persson & Persson, 2012; Hesjedal et al.2015).
- Stöd av rektorer till den ordinarie läraren för att möjliggöra samarbete och tid till diskussioner och reflektion för att utveckla inkluderande lärmiljöer(Ainscow, 2014; Hesjedal et al., 2015).
- Skolledarskap, näst efter klassrumsundervisning, är det som påverkar elevernas lärande mest (Leithwood m.fl., 2008)

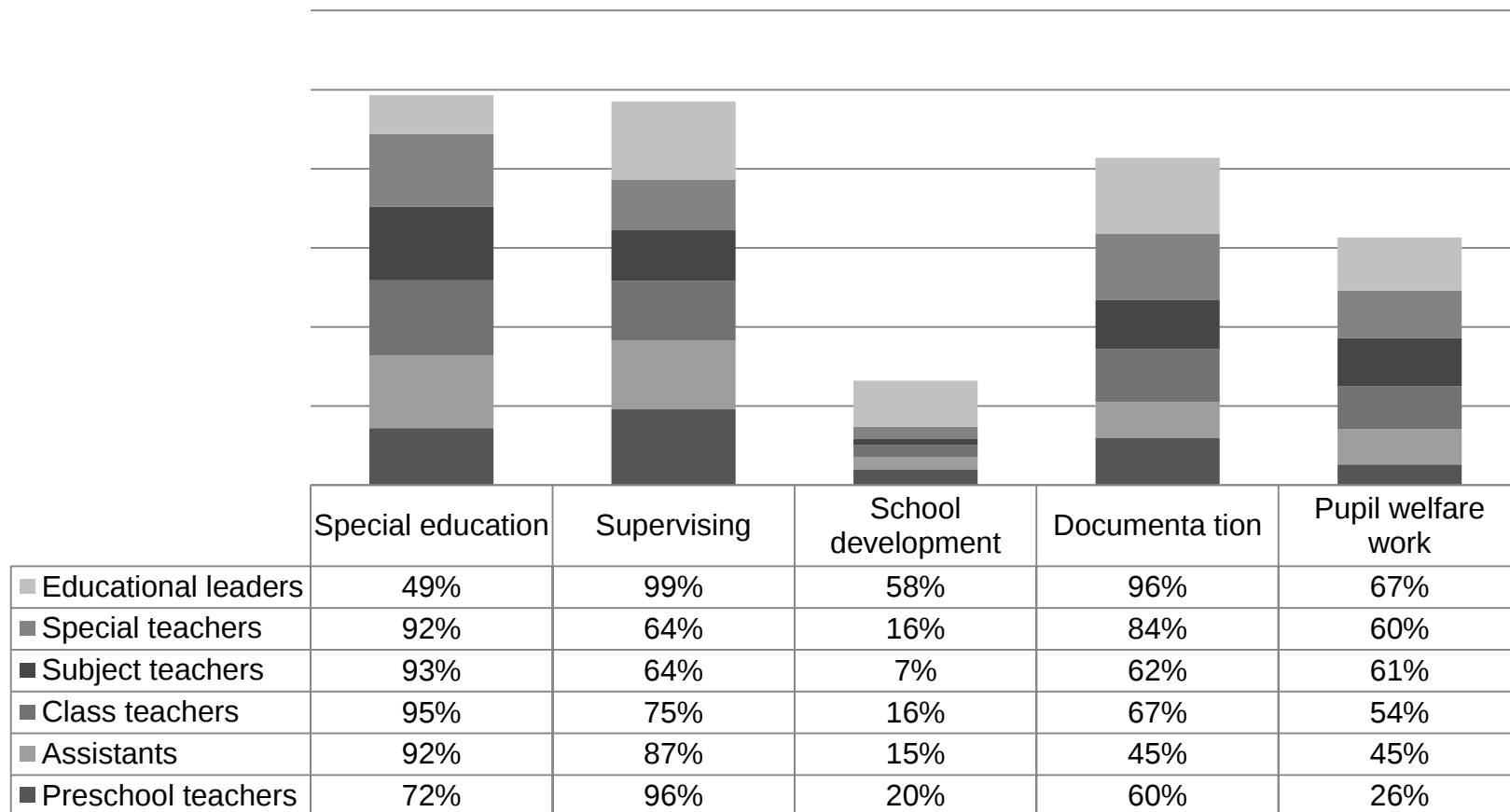
Olika yrkesgrupper-

Who Should do What to Whom? (Lindqvist, 2013)

Vilken grupp ska ha störst inflytande över det pedagogiska innehållet för barn i behov av särskilt stöd?

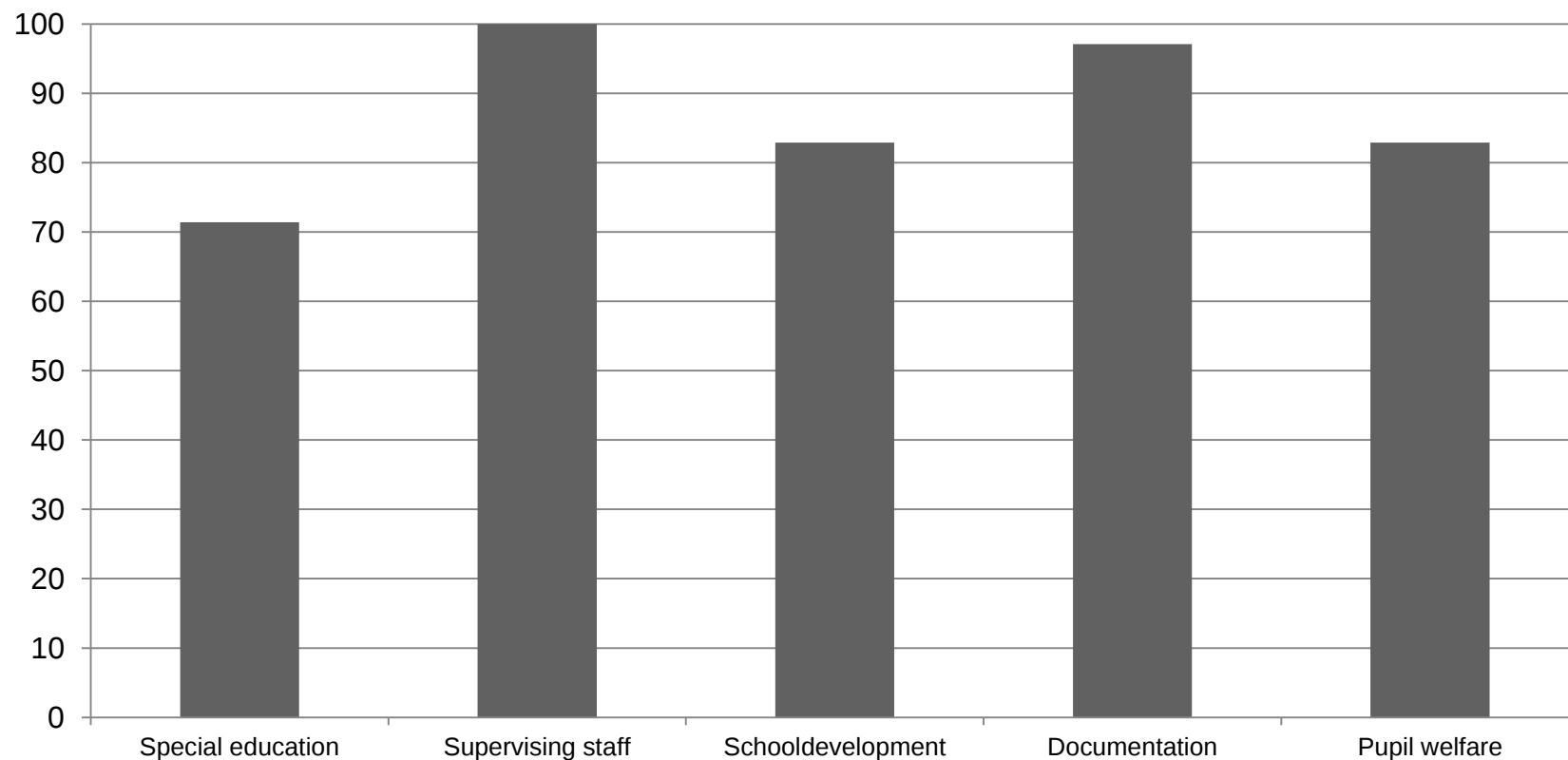

Vad ska specialpedagoger arbeta med?

Specialpedagogernas svar

SENCOs' views concerning their work

Speciella yrken? (Göransson m.fl., 2015)

- Specialpedagoger/speciallärare har ett relationellt perspektiv på skolsvårigheter
- Jämfört med kunskapsområden yrkesgrupperna gör anspråk på framkommer att kunskaperna endast delvis motsvarar arbetsområdet.
- Att leda utvecklingsarbete är ett kunskapsområde yrkesrollerna gör anspråk på, det förefaller dock inte vara en arbetsuppgift de har lyckats göra anspråk på.
- Resultaten tyder på att specialpedagoger och speciallärare har haft vissa svårigheter att hävda jurisdiktion inom vissa områden av specialpedagogisk verksamhet.

Olika roller

- **Rådgivande och samverkande**

-centralt kommunalt anställda och anställda i förskolan

- **Undervisande mångsysslare**

-anställda i grundskolan och gymnasiet

- **Undervisande**

-anställda i särskolan

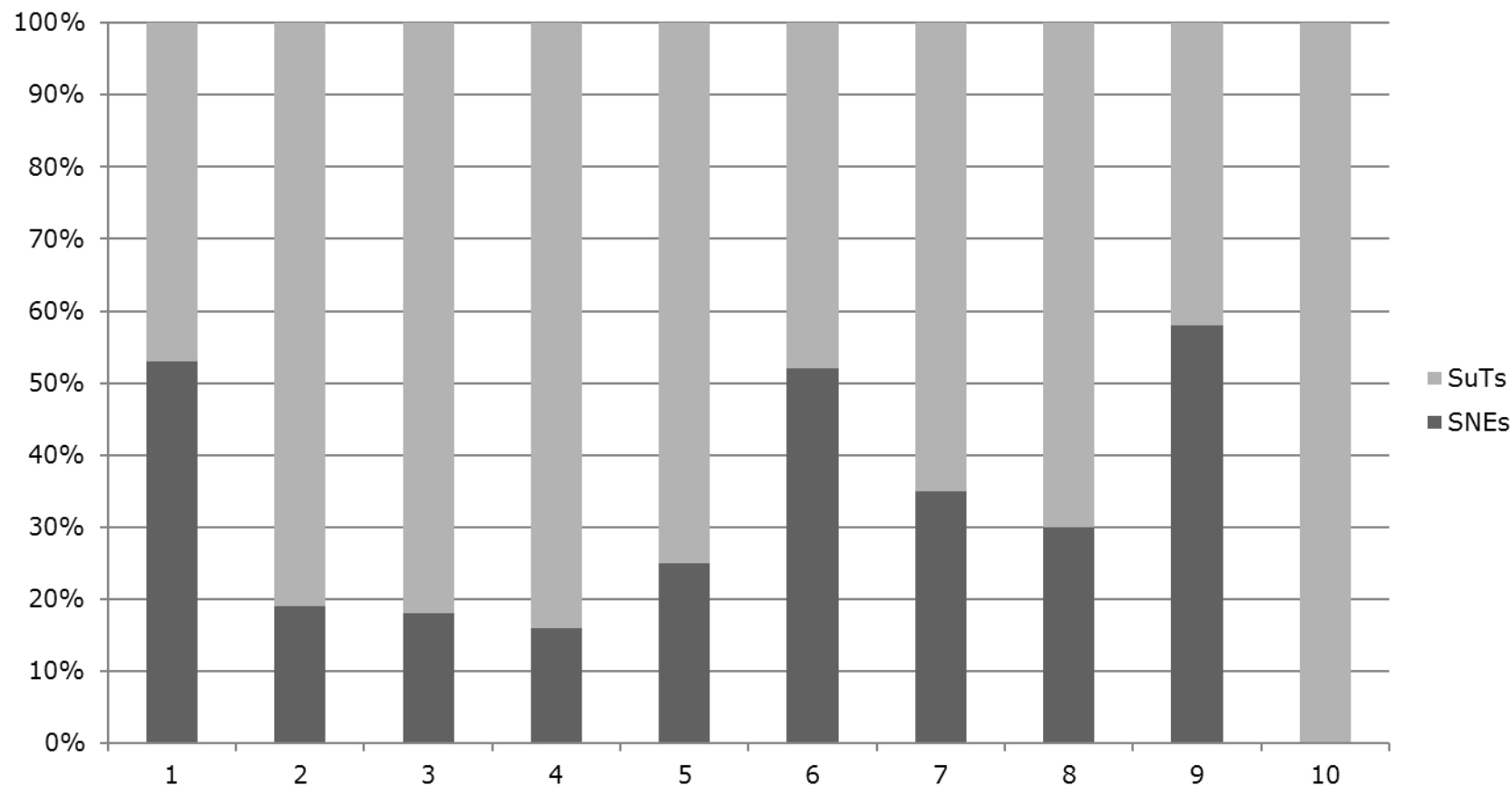
- samverkan med vårdnadshavare och arbete med utredningar ingår oavsett anställningsform eller var inom skolverksamheten yrket utövas

Resurslärare- en dold yrkesgrupp?

(Göransson et al., 2017)

- Uppstått utifrån skolors upplevda behov
- Finns inte beskriven i styrdokument
- Finns inte beskriven i forskning
- Finns inte i någon statistik
- Många är utbildade (10-15%, mörkertal)
- Undervisar ofta de elever som behöver mest
(i 10 svenska kommuner var ca 60% resurslärare)

Förekomsten av resurslärare (Support Teachers) och Specialpedagoger (Special Needs Educators) i 10 svenska kommuner

Stöd och anpassningar

Att organisera särskilda insatser

Gunilla Lindqvist och Annica Rodell

GOTHIA
FORTBILDNING

Gothia Fortbildning
gör användbara böcker,
kurser och tidningar som
kopplar ihop vetenskap
med praktik. Vi ger dig
kunskap, inspiration och
verktyg. Besök oss på
gothiafortbildning.se.

Referenser

Avhandling

- Lindqvist, G. (2013). Who should do What to Whom? Occupational Groups' Views on Special Needs. PhD diss. Jönköping University Press.

Artiklar

- Göransson, K., Lindqvist, G. & Nilholm, C. (2015). Voices of Special Educators in Sweden. A Total-population Study. *Educational Research* 57, no 3, 287-304.
- Göransson, K., Lindqvist, G., Möllås, G., Almqvist, L. & Nilholm, C. (2017) Ideas about occupational roles and inclusive practices among Special Needs Educators and Support Teachers in Sweden. *Educational Review*. 69, no 4, 490–505
- Cameron, L., Tveit, A D., Jortveit, M., Lindqvist, G., Göransson, K. & Nilholm, C. (2018). A Comparative Study of Special Educator Preparation in Norway and Sweden. *British Journal of Special Education*. 45, no 3, 256-276
- Sandström, M., Klang, N. & Lindqvist, G. (2019). Bureaucracies in Schools—Approaches to Support Measures in Swedish Schools Seen in the Light of Skrtic's Theories. *Scandinavian Journal of Educational Research*. 63, no 1, 89-104.
- Klang, N., Göransson, K., Lindqvist, G., Nilholm, C., Hansson, S. & Bengtsson, K., (2019). Instructional practices for pupils with an intellectual disability in mainstream and special educational settings. *International Journal of Disability, Development and Education*.

Referenser

Rapporter, böcker och kapitel i böcker

- Göransson, K., Lindqvist, G., Klang, N., Magnússon, G. & Nilholm, C. (2015) *Speciella yrken? Specialpedagogers och speciallärares arbete och utbildning - en enkätstudie*. Forskningsrapport. Karlstad University Studies. 2015:13.
- Lindqvist, G. & Rodell, A. (2015). *Stöd och anpassningar. Att organisera särskilda insatser*. ISBN 978-91-8809-913-6. Stockholm: Gothia fortbildning.
- Sandström, M., Lindqvist, G., Klang, N. (2017). *På spaning efter "Superläraren" - om synen på stödinsatser i skolan i relation till visionen om ökad inkludering*. I Anders Garpelin och Anette Sandberg (red.) *Barn och Unga i Skola och Samhälle*, Västerås: Mälardalen University. 178-199